

Asia: VN/26814/2024

Koulutustarpeen ennakointimalli

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot työryhmän esityksestä

Yhteiskunnallisesti merkittävässä aloitteissa, joka koulutustarpeen ennakointi ilman muuta on, tulisi EK:n näkemyksen mukaan osallistaa sidosryhmiä valmisteluun tiiviisti. Työryhmä on ollut täysin virkamiesvetoinen, eikä mukana ole ollut edes Opetushallituksen edustusta, jonka lakisääteisiin tehtäviin osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi kuuluu. EK pitää tärkeänä, että koulutus-, osaamis- ja työvoimatarpeiden ennakointia kehitetään kokonaisuutena tiiviissä yhteistyössä työelämän ja eri hallinnonalojen kanssa.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakkoinnin periaatteita

EK pitää koulutustarpeen ennakkoinnin periaatteen muuttamista esitetyllä tavalla toimialakohtaisesta työvoimatarpeen ennakkoinnista johdetusta koulutustarpeesta nykyiseen työmarkkinatilanteeseen erittäin riskialttiina, eikä kannata työryhmän esitystä. Osaavan työvoiman saatavuus on yritysten kannalta kriittisen tärkeä kysymys ja pula osaajista on merkittävimpiä kasvun esteitä yrityksille. Työvoima-, osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointityö on erittäin tärkeää tulevaisuuden osaajatarpeisiin vastaamiseksi ja kansallisen ennakointityön on tuettava yritysten ja työelämän tarpeita.

Koulutustarpeiden ennakkoinnin tulee jatkossakin perustua toimialojen ennakoituun työvoimatarpeeseen ja skenaarioiden valmisteluun on osallistettava työelämää tiiviisti. Työryhmän muistiossakin mainitaan koulutustarpeen ennakkoinnin olevan tavoitteellista ja strategista toimintaa, jolla vaikutetaan siihen, miten elinkeinorakenne voi kehittyä. Siksi toimialojen sivuuttaminen tästä työstä ja korvaaminen laskennallisella mallilla on kestävä valinta.

EK:n näkökulmasta koulutusjärjestelmän on sopeuduttava ammatillisesti eriytyneen koulutuksen osalta työelämän tarpeisiin. Esitetyn ennakointimallin periaatteena puolestaan vaikuttaa olevan, että työntekijien on pikemminkin sopeuduttava siihen, mitä koulutusjärjestelmä tuottaa.

EK:n vihreiden investointien dataikkunassa on yli 300 miljardin euron arvosta uusia investointisuunnitelmia vuoteen 2035 mennessä. Nykyisestä työmarkkinatilanteesta on jokseenkin mahdotonta johtaa vihreän siirtymän kaltaisen teollisuuden rakennemuutoksen aiheuttamaa työvoimatarvetta. Sen sijaan nykyisen ennakkointimallin kaltaiseen toimialakohtaisen työvoimatarpeen ennakkointiin megatrendien huomioiminen sisältyy.

OECD:n aikuisten osaamista mittaavan PIAAC –tutkimuksen tulosten perusteella 25-64-vuotiaista työllisistä noin viidennes on ylikoulutettuja ja noin 10 prosenttia on alikoulutettuja työhönsä. Tuloksissa ei näytä olevan kansainvälisessä vertailussa mitään hälyttävää. Esimerkiksi Englannissa, Japanissa ja Israelissa kolmannes työikäisestä väestöstä on ylikoulutettuja työhönsä. PIAAC – tutkimuksen tulosten perusteella suomalainen koulutustarpeiden ennakkointimalli on onnistunut tehtävässään kansainvälisesti vertailtuna vähintäänkin tyydyttävästi.

Lausunnonantajan näkemykset koskien koulutustarpeen ennakkointimallin toteutusta

Yritysten näkökulmasta Suomessa on vakava työvoiman kohtaanto-ongelma. Samaan aikaan tilastojen valossa näyttää siltä, että koulutettua työvoimaa olisi saatavilla, mutta silti yritykset raportoivat rekrytointihaasteista ja työvoimapulasta. Siksi on kyseenalaista, että mallissa oletetaan alalle aikaisemmin kouluttautuneiden työttömien toimivan työvoimareservinä. Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA:n tuoreen artikkelin mukaan yli puolet työttömistä on vaikeasti työllistettäviä rakennetyöttömiä. Myös työvoiman liikkuvuus maan sisäisesti on suhteellisen vähäistä erityisesti matalammin koulutettujen osalta. Työryhmän ehdotuksessa on sinänsä ihan oikein tunnistettu, että merkittävä osa mainitusta työvoimareservistä ei tosiasiallisesti ole hyödynnettävissä tai työkykyistä. Siksi olisi perusteltua jättää näin suurta epävarmuutta sisältävä muuttuja huomioimatta mallissa.

Ehdotettuun malliin sisällytetty tavoite työllistymisestä mahdollisimman korkean tuottavuuden (nimenomaisesti korkean palkan tuottaviin) tehtäviin on ongelmallinen. Koulutustarpeiden ennakkoinnilla ei tulisi pyrkiä vaikuttamaan eri alojen tai tutkinnon suorittaneiden tulotasoon, vaan tämä on työnantajien ja työntekijöiden välinen kysymys. Yksilöillä on nykyiselläänkin hyvät mahdollisuudet arvioida koulutusvalintojen vaikutuksia tulevaan tulotasoon. On kyseenalaista, että ennakkoinnin keinoin ohjattaisiin koulutustarjontaa korkeampipalkkaisiin tehtäviin. Pahimmillaan tämä voi jopa aiheuttaa työvoimapulaa huoltovarmuuden kannalta kriittisissä tehtävissä.

EK pitää erittäin ongelmallisena, että mallissa on erillismoduulit sote- ja kasvatusalojen koulutustarpeen ennakkointiin. Ennakoinnissa jokaista toimialaa tulisi kohdella yhdenvertaisesti, eikä yksittäisten toimialojen erityistarkastelu saa johtaa niiden priorisointiin koulutustarpeen määrittelyssä.

Lausunnonantajan näkemykset koskien työryhmäraportin mukaisen perusskenaarion ennakkointitulosta

-

Heinonen Ulla
Elinkeinoelämän keskusliitto EK

Vieltojärvi Mikko
Elinkeinoelämän keskusliitto EK